

ממירין, כמבואר לעיל במשנה [יג א]

ג. ומקדישין איברין ועוברין, (139) אבל לא ממירין, כמבואר לעיל [י ב] שאי אפשר להתפיס תמורה על איבר של חולין, ולומר שאבר זה הוא תמורת הבהמה, וזו היא שיטת רבי יהודה, וכן אי אפשר להתפיס עובר של חולין בהקדש. (140)

המקדיש בהמה תמימה ואחר כך נפל בה מום, קדושתה חמורה שאפילו אם יפדוה אין לה אלא היתר אכילה, ואסור לגוזה ולעבוד בה. אבל המקדיש בהמה בעלת מום, ש"קדם מומן להקדשן", קדושתה קלה, והיא יוצאת לחולין על ידי פדייה, ומותרת בגיזה ועבודה.

מה שאין כן הממיר בהמת חולין בעלת מום בבהמה תמימה של קודש, שקדושתה חמורה כמקדיש בהמה תמימה, ואינה יוצאה לחולין לגיזה ועבודה, ואין קדושתה קלה כמקדיש בעלת מום.

חומר בתמורה מבקדשים:

א. שהקדושה, כלומר, קדושת תמורה (141) חלה על בעלת מום קבוע.

ב. ואינה יוצאה לחולין

להגזז ולהעבד. לפי שגילתה התורה גבי י-א תמורה שאפילו אם קדם מומן להקדשן נתפסת עליהן קדושת תמורה, שנאמר [שם] "טוב ברע ורע בטוב", ו"רע" היינו בהמה בעלת מום, כמבואר לעיל [ט א].

רבי יוסי בר רבי יהודה אומר: אמרה התורה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", ודרשינן "יהיה": עשה [עשתה התורה, כלומר, ריבתה התורה] שונג כמזיד בתמורה, ולא עשה שונג כמזיד במוקדשין, ויבואר בגמרא.

עד כאן שנינו (142) את ההבדלים שבין תמורה לתחילת הקדש, ועתה מבארת המשנה במה קדשים ותמורה שוים:

רבי אלעזר אומר: הכלאים, בהמה שנולדה מהכלאת עז ורחל, וחטרפה, בהמה שנטרפה, ויוצא דופן, שנתקשה אמה בלידתה, וחתך בטן האם והוציא הולד דרך הדופן, וטמטום, שאינו ניכר אם הוא זכר או נקבה, (143) ואדרוגינום, שיש לו זכרות ונקבות-

לא קדושיין בתמורה, שאם המירו אותם בהיותן חולין בבהמת קדשים, לא נתפסת עליהן קדושת תמורה, אף על פי שתמורה חלה על בעלת מום.

ולא מקדישיין, אם הן קדושיין, אין מתפיסין בהן בהמת חולין אחרת בקדושת תמורה.

142. על פי הגר"א.

139. גירסת המשנה ורש"י.

143. הגמרא במסכת בכורות [מב א] מקשה לדעת רב חסדא הסובר שטומטום הינו ספק זכר וספק נקבה [ואינו בריה בפני עצמו], למה אינו קדוש לשלמים ממה נפשך, בין אם הוא זכר בין אם הוא נקבה?

140. עיין רש"י ותוס' יום טוב וקול הרמ"ז ותפארת ישראל, ועוד מפרשים. וכבר נשנו הדברים בסוגיא שם.

141. גירסת המשנה, והשיטה מקובצת גורס: שהתמורה.

[ובגמרא יבואר איך יתכן שיהיו קדושין, הלא אינן נתפסות בקדושה, כמו שיבואר].

וכל שכן שאינן נתפסות בתחילת קדושה. אף על פי ששאר פסולי הקרבה, כגון רובע ונרבע, מוקצה ונעבד, אתנן ומחיר חלה עליהן קדושת הגוף וצריכין מום כדי לפדותן ולאחר פדיונן אסורין בגיזה ועבודה, על חמש אלו לא חלה אלא קדושת דמים כעצים ואבנים בעלמא ונפדין בלא מום ומותרין בגיזה ועבודה אחר פדיונן⁽¹⁴⁴⁾.

ובהלכה זו שווה תמורה להקדש.

גמרא:

שנינו במשנתנו: רבי יוסי בר רבי יהודה אומר: עשה שוגג כמזיד בתמורה, ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין.

ודנה הגמרא: מאי טעמא דרבי יוסי בר רבי יהודה?

אמר קרא [שם] "והיה הוא ותמורתו יהיה קדוש", ודרשינן: "יהיה", לרבות שוגג

כמזיד.

ודנה הגמרא: היכי דמי, באיזה אופן התרבה שוגג כמזיד?

כלומר, איזה מעשה עשה בשוגג שעליו אמר רבי יוסי שלגבי תמורה היא נתפסת. במה טעה, ומה עשה?

א. אמר⁽¹⁴⁵⁾ חזקיה: טעותו היתה, כסבור, שהוא מותר להמיר. ולכן, גבי תמורה לקי, הרי הוא לוקה על הלאו של "לא ימיר" אף על פי שהוא שוגג. ואילו גבי קדשים, אם הקדיש בעלת מום ועבר על הלאו המבואר לעיל [ה ב] שאסור להקדיש בעלת מום למזבח, והיה סבור שמותר לעשות כן, לא לקי. משום דלא מצינו מלקות אלא בעובר במזיד ובהתראה. אבל על התמורה לוקה, שהרי נתרבתה שוגג כמזיד מ"יהיה".

לישנא אהרינא: (146)

קיימא לן כבית הלל [נזיר לא א] ש"הקדש בטעות אינו הקדש". ואילו כאן אמר רבי יוסי בר רב יהודה שתמורה בשוגג הוי תמורה.

146. כתב החפץ חיים בספרו לקוטי הלכות [ודבריו מיוסדים על דברי הלחם משנה פרק א מהלכות תמורה]: ולפי זה חולקים שני הלשונות בשני דינים. א. לענין מלקות. ללישנא קמא לוקה בתמורה אף שהוא שוגג, וללישנא בתרא אין מלקות בשוגג [עיין תוס']. ב. לענין הקדש. ללישנא קמא אינו לוקה כיון שהקדיש בשגגה, אבל מכל מקום חלה הקדושה, ואינו נקרא הקדש בטעות, כיון שהקדיש בדעת שלימה אלא שסבר שמותר להקדיש בעל מום, וללישנא בתרא אינו קדוש כלל.

ומתרת: אכן, צריך להוציא טומטום, ולשונות "יתום" במקומו. והיכי דמי? שמתה אמו בשעת לידה, זו פירשה למיתה וזה פירש לחיים, כמבואר במסכת חולין [לח א].

144. על פי רש"י יבמות [פד א].

145. בסוגיא זו ישנן כמה וכמה גירסאות ולשונות ופירושים, הגירסא שנתבארה בפנים היא על פי גירסת הלקוטי הלכות. ועיין בשיטה מקובצת, ובהשמטות. בברכת הזבח צאן קדשים, חק נתן, הגר"א ועוד.

גבי קדשים, אם היתה, בהמה זו שהקדישה בטעות, בעלת מום — לא לקי, ואף אינה קדושה כלל⁽¹⁴⁸⁾, הואיל ואין פיו ולבו שוים, הרי הקדש בטעות ואינו הקדש.

ג. רבי יוחנן אומר: באומר תצא בהמת הקדש זו לחולין, ותכנס בהמת חולין זו תחתיה לקדושה.⁽¹⁴⁹⁾ ואותה בהמת הקדש תמימה היא, והאמת היא שאינה יוצאת לחולין ושתייהן קדושות כמו שאמרה התורה. אלא, שהוא טעה וסבור שהיא יוצאת לחולין כבעלת מום [כלומר, ⁽¹⁵⁰⁾ ידע

גבי תמורה, קדיש, נתפסת הקדושה, אף על פי שהיה שוגג, ואילו גבי קדשים, לא קדיש כלל, שהקדשו היה בטעות, ו"הקדש בטעות אינו הקדש".⁽¹⁴⁷⁾

ב. ריש לקיש ורבי יוחנן אמרו: כסבור לומר "תמורת עולה", וטעה, ואמר "תמורת שלמים". לישנא אחרינא: סבור לומר "שור שחור שיצא מביתי תחילה יהא תמורה תחת בהמת הקדש זו", וטעה, ואמר "שור לבן" — גבי תמורה, נתפסת התמורה, ולקי, ואילו

ומבאר הגרי"ז: הגמרא דנה בהבדל בין קדשים לתמורה באופן של טעות, כגון, אם רצה להקדיש אלא שטעה וסבור שהוא שחור והיה לבן, ואז נאמר הדין שהקדש בטעות אינו הקדש, ואילו בתמורה נתרבה שחלה התמורה. או כשרצה להמיר אלא שטעה וחשב שבהמה זו היא עולה והאמת שהיא שלמים — אבל בהיה לפניו בהמה אחת ורצה לומר "הרי זו עולה" ולהקדישה לעולה, ואמר "שלמים", אין זה טעות, ופשיטא שאינה קדושה כלל שהרי לא הקדישה כלל, שאין פיו ולבו שווין. ועיין שם.

149. הקשה הרש"ש: הרי אמרה המשנה לקמן [כו ב] שאם אמר "זו מחוללת על זו" — אין זו תמורה! ומה שונה אם אומר "תצא זו ותכנס זו"? ומתרחץ העולת שלמה: כשאומר "תצא זו", הרי אין בדבריו כלום, שאין בהמת הקדש יוצאת לחולין בלא מום ועל ידי פדיון דוקא. ובאומר "ותכנס זו" הריהו ממיר ככל תמורה. מה שאין כן כשאומר "זו מחוללת על זו" שאין זו לשון תמורה כלל.

150. על פי השיטה מקובצת.

147. זה לשון התוס' [בשיטה מקובצת]: כיון שאילו היה יודע שאסור להקדיש בעלי מומין לא היה מקדיש, ואין לך חרטה גדולה מזו ונדר ופתח עמו הוא!

וראו לצרף כאן דברי הרמ"ע מפאנו [שו"ת סימן פ"ב]: ודע! שאין שאלה לתמורה, לפי שהיא גזרת הכתוב "יהיה קודש", מכל מקום. וטעמא מאי נשאלים על ההקדשות אפילו להפקיע מידי מזבח, משום דחכם עקורי עקר והוי כאילו לא חלה עלייהו קדושה מעולם. [מה שאין כן תמורה] דהויא הקדש הבא מכח הקדש, והיא חמורה מהקדש דאתי מכח חולין!

148. וכתב הלקוטי הלכות: מה שאמרו "לא לקי", אינו מדוייק ואף אינו קדוש, אלא כיון שלגבי תמורה אמרו "לקי", אמרו בקדשים "לא לקי".

ולכאורה משמע מסידור הגירסא לדעת הלקוטי הלכות, שבקדשים לא קדיש גם בעולה ושלמים, והיינו, כסבור לומר עולה ואמר שלמים. [וכן משמע בהגהות הגר"א אות ג].

אבל בשיטה מקובצת [אות ה ובהשמטות אות ב] משמע שהגמרא אינה מדברת כלל לגבי קדשים באופן של כסבור לומר עולה ואמר שלמים.

ובאלו האופנים⁽¹⁵⁴⁾ אמר רבי יוסי בר רבי יהודה שנתרבה שוגג כמזיד לגבי תמורה.

שנינו במשנתנו: **רבי אלעזר אומר: הכלאים והטרפה והיוצא דופן וטומטום ואנדרוניום, לא קדושין, ולא מקדישין.**

הגמרא מבארת מה פירוש "לא קדושין", ומה פירוש "לא מקדישין".

אמר שמואל:⁽¹⁵⁵⁾ **"לא קדושין"**, היינו בתמורה, הממיר אחת מחמש בהמות אלו בבהמת הקדש, לא נתפסת בהן התמורה. ואף על פי שהתמורה נתפסת על בעלי מומין, היא אינה נתפסת על אלו, והטעם יבואר לקמן.

וכל שכן שלא חלה עליהן בתחילת הקדושה, כשמקדישן קדושת הגוף למזבח, אלא קדושת דמים בעלמא כעצים ואבנים, ונפדים בלא מום.

"ולא מקדישין", את אחרים, לעשות תמורה. אם הם קדושים [ולקמן יבואר איך נתקדשו], והמיר בהן בהמת חולין, לא נתפסה התמורה.

שאסור להמיר, אלא שחשב שאפשר לפדות בהמה תמימה, ואין כאן מעשה תמורה, ולא ידע שאינה יוצאת לחולין, ואם היה יודע ששתיהן קדושות, לא היה ממיר].

ובדומה לכך, **גבי קדשים**, טעה טעות דומה. ידע שקדשים אסורים לזרים, אלא, באומר, כלומר, סבור הוא **שקדשים שנוולד בהם מום נאכלין בלא פדיון**, ואכלה. [ההשוואה היא, שבשתיהן ידע את עיקרי ההלכה, אלא שטעה בפרטיה]-

גבי תמורה, לקי, ואילו **גבי קדשים**, לא לקי, על איסור מעילה,⁽¹⁵¹⁾ שהרי שוגג הוא.⁽¹⁵²⁾

ד. **רב ששת אומר: באומר, אכנס לבית זה, ואקדיש, ושם אקדיש בהמה.** ובדומה לכך, באומר אכנס לבית זה ואמיר. וכל זה היה מודעתיה, בדעת צלולה,⁽¹⁵³⁾ ונכנס לבית, והמיר והקדיש שלא מדעתו, שבעל מחשבות הוא ולא היה יודע מה היא אומר!

גבי תמורה, נתפסת התמורה, ולקי, אף על פי שהמיר בלי ישוב הדעת. ואילו **גבי קדשים**, לא חלה הקדושה, והקדש בטעות הוא, ואם הקדיש בעלי מום, לא לקי, הואיל ולא חלה הקדושה כלל.

151. על פי השיטה מקובצת.

152. באוקימתא זו לא תיתכן לישנא אחרינא: גבי קדשים לא קדיש. שהרי קדיש ועומד הוא! תוס'.

153. על פי עולת שלמה.

154. כתבו התוס' [בשיטה מקובצת]: אלו האמוראים אינם חולקים, ומר אמר חדא ומר

אמר חדא.

ועיין בלחם משנה [שם] הסובר בדעת הרמב"ם שהאמוראים חולקים.

155. ברור שדברי שמואל הם אליבא דרבי אלעזר, אבל שמואל עצמו סובר כדעת חכמים בתוספתא שהמתפיס את הטרפה חלה עליה תמורה [ולדעת שמואל סוברים כן חכמים גם בתחילת הקדושה. עיין בחידושי הגרי"ז]. ולדעתו אין ללמוד טריפה מבהמה טמאה [כמו

אלו חמש המקולקלין, **דלא** (161) **קרב**, ולכן, **לא נחתא לחו קדושת הגוף**.

אמר ליה רב פפא (162) **לרבא**: איך תאמר שכל מי שאינו ראוי להקרבה לא חלה עליו קדושת הגוף? והרי **בעל מום דלא קריב**, ובכל זאת **נחתא ליה קדושת הגוף**, אם המיר בעל מום נתפסת עליו תמורה, כמו ששינו במשנתנו, ולמה לא תתפס קדושת תמורה על חמש אלו?

וכן אם קדם הקדישו את מומו, עושה תמורה, כמבואר לעיל [ט א], ואז חלה על התמורה קדושת תמורה, ואילו זו שקדם הקדישה את טריפתה [כדברי רבי מאיר], למה אינה עושה תמורה?

אמר ליה רבא: בעל מום אינו דומה לאלו, כי **בעל מום**, על כל פנים, **קרב במינו**, שאר בהמות תמימות בנות מינה קרבות, מה שאין כן אלו: כלאים וטומטום ואנדרוגינוס, שבריות משונות הן, וכן יוצא דופן שהוא דבר ה"תמורה" לאדם, (163) ובכך שהן בריות משונות נחשבים כמין בפני עצמן, הלכך, נקראים אינן קרבין במינן [והגמרא תקשה על טריפה], מה שאין כן בעל מום אינו משונה, ואינו מין בפני עצמו, אלא הבהמה עצמה אינה ראויה להקרבה.

כלומר, למקולקלין אלו יש יותר דמיון לבהמה טמאה בכך שכל מין בהמה טמאה אינו קרב, מאשר לדמותם לבעלי מום שהחסרון הוא בבהמה יחידה זו בלבד ולא בכל מין הבהמה.

ומקשינן: **אי הכי, טריפה נמי קרבה במינה**, הרי כל המין קרבה חוץ מבהמה יחידה זו שנטרפה, ולמה לא נדמה אותה לבעל מום, ולמה איננה נתפסת בתמורה ואינה עושה תמורה, כשם שבעל מום עושה תמורה ונתפס בתמורה?

אלא, אמר רבא, אין דמיון לבהמה טמאה בכך שאין במינן קרבה. ובהגדרה אחרת הם **כבהמה טמאה**, והיא: **מה בהמה טמאה**, הוי פסולם **פסול הגוף**, אף כל אלו הוי פסולין **פסול הגוף**, וכשם שבהמה טמאה לא חסר לה דבר, אלא שכל אותה הגוף אינה ראויה להקרבה, כך כל אלו כלאים ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס אין פסולם מחמת חסרון [וגם טריפות יש מהן שאין בהן חסרון, כגון ניקב קרום על מוח ולא נחסר ממנו כלום, או שאר טריפות של נקב], אלא שכל אותה הגוף אינו ראוי להקרבה. **לאפוקי**, ואין בעל מום דומה להם, שאין בו חסרון בכל הגוף, אלא **דפסול חסרון נינהו**, רק חסר

פסול", אלא שאינה בגדר "קרבן" כלל.

161. גירסת השיטה מקובצת.

162. גירסת השיטה מקובצת: **רב אדא בר אהבה**.

163. כן כתבו רש"י ותוס'. והגרי"ז תמה, וכי

משום דהוי מילתא דתמיהי — הוי מין אחר? ומבאר: בעל מום קרב במינו, היינו, שהוא בגדר "קרבן פסול" וכן רובע ונרבע, ונתמעטו מקרבן כשר והם מאיסורי מזבח — מה שאין כן אלו [חוץ מטריפה] נתמעטו ממה שנאמר "שור או כשב או עז כי יולד", וכן טומטום ונדרוגינוס נתמעטו מזכר ונקבה, ומיעוטם הוא שאינם בכלל שור או כשב, כלומר

לו אחד מאיבריו (164).

ופסולו הוא להקרבה בלבד, ואילו טריפה אסורה אפילו באכילה.

למדנו, שרבי מאיר מבאר דברי רבי אליעזר במקדיש בהמה ואחר כך נטרפה, וכיון שחלה עליה קדושת הגוף, היה עולה על הדעת לומר שמתפיסין עליה בהמת חולין בקדושת תמורה. על כן אמר רבי אלעזר שאינו כן, ואין מתפיסין תמורה עליה.

ואילו המקדיש את הטריפה, לא חלה קדושת הגוף כלל אלא קדושת דמים כמקדיש עצים ואבנים.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין זה, במקדיש את הטריפה.

אמר שמואל: המקדיש את הטריפה, הרי היא קדושה, וצריכה מום קבוע לפדות עליו, כשאר בהמת קדשים שנפל בה מום (165).

לשון זו "לפדות עליו" משמע שצריכה פדייה, ושמועילה לה הפדייה להתירה. והנה, אף לאחר היתרה בפדייה לא תותר אלא לאכילת כלבים (166) ולא לאכילת אדם, שהרי טריפה היא. ולכן תמהינן:

האם שמע מינה, שסובר שמואל פודין את הקדשים כדי להאכילן לכלבים?! והלא נחלקו בכך תנאים, (167) ואנו פוסקים כסתם

ומקשינן: אמר ליה רב אדא לרבא: וכי כל בעלי מומין חסרון אבר בעלמא הם?! והלא "שרוע וקלוט" כתיב בפרשה של מומין [ויקרא כב], והא הני, הרי השרוע וקלוט, שאבר אחד, כגון רגל, גדול מחברו, או שפרסותיה קלוטות [סגורות], ואין במומין אלו שום "חסרון", ופסולו פסול הגוף הוא והם פסולים להקרבה, ובכל זאת, נכללים הם ב"טוב ברע" ועושים תמורה-

ובמה שונה אלו חמש המקולקלין מ"שרוע וקלוט"?

ומסקינן: אלא, אמר רבא, האמת היא כמו שאמרתי בתחילה: כבהמה טמאה, מה כהמה טמאה דליכא במינה, אף כל דליכא במינה, לאפוקי בעל מום דהא איכא במינה-

מאי אמרת, ומה שהקשית על כך: טריפה נמי איכא במינה?

נתרץ: אף על גב שטריפה דומה לבעל מום בענין "יש במינו" ובכך אינה דומה לבהמה טמאה, מכל מקום, בדבר אחר לא דמיא, אין טריפה דומה לבעל מום, אלא לבהמה טמאה! ובמה? כהמה טמאה אסורה באכילה וטריפה אסורה באכילה, לאפוקי, ובכך היא שונה מבעל מום, דמותר באכילה,

הגוף [מבואר לעיל יא ב], והשיטה עצמו שלל גירסא זו. ובהערות על השיטה מביא שכגירסא זו משמע בתוס' זבחים 'קיד א ד"ה וקסבר].

166. על שם הקרא [שמות כב] "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו".

167. עיין לקמן [ל ב, לא א].

שאינם ממין קרבן כלל, כבהמה טמאה וכעצים ואבנים. ועיין שם ביאורו לגבי רובע ונרבע ונדמה.

164. ועיין רש"ש.

165. השיטה מקובצת מביא גירסא: מיגו דנחתא עליה קדושת דמים נחתא עליה קדושת

משנה שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, אלא ימותו ויקברו בקדושתן?

ומתריצין: **אלא אימא**, המקדיש את הטריפה עושה קדושה למיתה, ותקבר ולא תיפדה.

ורבי אושעיא אומר: המקדיש את הטריפה אינו אלא כמקדיש עצים ואבנים בלבד, ולא חלה עליה קדושת דמים ולא קדושת הגוף, ונפדית אפילו לאכילת כלבים.

תא שמע⁽¹⁶⁸⁾, הגמרא מביאה את משנתנו להקשות על שמואל:

שנינו במשנתנו: רבי אלעזר אומר: הכלאים ויוצא דופן וטריפה וטומטום ואנדרוגינום לא קדושין ולא מקדישין —

ואמר שמואל: לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה —

ותניא, אמר רבי מאיר: וכי מאחר שאין קדושין — מהיכן מקדישין? אלא, אי אתה מוצא אלא במקדש בהמה ואחר כך נטרפה —

ומדייקין: **טעמא**⁽¹⁶⁹⁾ כל הטעם שהיא קדושה, משום דהקדיש אותה שלא היתה טריפה, ואחר כך נטרפה —

הא, אבל אם היתה טריפה מעיקרא — לא נחתא לה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים בלבד, כדברי רבי אושעיא —

וקשה על שמואל הסובר שחלה עליה קדושת דמים?

ומתריצין: **אמר לך שמואל**: קא⁽¹⁷⁰⁾ סבר ז"ל רבי אלעזר, כל היבא דלא חזיא לגופה, כל בהמה שאינה ראויה ליקרב, לא נחתא לה קדושת הגוף. ואילו חכמים חולקים עליו⁽¹⁷¹⁾, וסוברים שחלה עליה קדושת הגוף, ושמואל סובר כמותם.

הגמרא מביאה משנה [לקמן ל ב] להקשות על שמואל.

תנן: כל הקדשים שנעשו טריפה, אחרי הקדשתם — אין פודין אותן, לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, אלא טעונין מיתה וקבורה בקדושתן.

ומדייקין: **טעמא**, כל הטעם שהן קדושין, הוא משום "שנעשו" טריפה אחרי היותן קדושין, הא, אבל אם היו טריפה מעיקרא, לפני הקדשתן — לא חלה עליהן קדושת הגוף כלל ופודין אותן —

הרי שלא חלה עליה קדושת הגוף, וקשה על שמואל?

ומתריצין⁽¹⁷²⁾: **דלמא**, יתכן לומר כי האי תנא סבר כדברי רבי אלעזר, שכל היבא דלא חזי לגופה — לא נחתא ליה קדושת הגוף. וחכמים חולקים עליו וסוברים שחלה עליה קדושת הגוף, ושמואל סובר כמותם.

הדרן עלך יש בקרבנות

172. גירסת ספרים ישנים [בשיטה מקובצת]: לא תשני "שנעשו" טריפה, אלא תני, צריך לשנות: שהיו טריפה, בשעת הקדשתם. ואיבעית אימא, לעולם דנעשו טריפה, ומני רבי אלעזר היא וכולהו.

168. גירסת רש"י, עיין בשיטה מקובצת ובהגהות הגר"א.

169. גירסת השיטה מקובצת.

170. גירסת רש"י והשיטה מקובצת.

171. דברי חכמים הם בתוספתא [פרק א הלכה ו].